САНА ОЛОХ

ХАҺЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 9 (7394) ● 1993 сыл, Тохсунньу 23 күнэ. Субуота ● Сыаната 1 солк. 50 харчы

БОРУОВА КОТТЕДЖ

Владимир Билигин бу куораккка дьиэтигэр американскай коттедж (сапмокка) баар буолла. Ити дойду Иллинойстааҕы университетын 10 студеннара бу бэртээхэй дьиэни икки эрэ нэдиэлэ устата дьоҕус тэриннилэр. Ону «Сиридиниги» диэн фирма президенэ профессор Рональд Поуп салайан ытта. Осхотун олохтоохторго кини тас көстүүтэ уонна ис былааннааҕа бийиргээнин, бу уобаласка маннык коттедждары тутуу сиэдэлэниллэҕэ. Оттон ити бастаҕы дьыаҕа аҥылыйскай тыл курса аһыллара сабаҕалаһар.

Г. Попов фотота.

(ИТАР—ТАСС).

ЫЙЫТЫЫ—ЭППИЭТ, САНААНЫ ҮЛЛЭСТИИ БЭРЭЭДЭГИНЭН

(Оройуон дьаһалтатын баһылыга И. С. Сивцев нэһилиэнньэни кытта көрсүһүүтүттэн)

Тохсунньу 20 күнүгэр «Айыллаан» Культура дьиэтигэр оройуон дьаһалтатын баһылыга И. С. Сивцев Чурапча сэлиэнньэтин олохтоохторун кытта көрсүһүүтэ буолла.

Көрсүһүү сэргэлээхтик ... И. С. Сивцев оройуон ааспыт сыллааҕы үлэтин түмүктэрин туһунан информациялаата, оройуон сайдыытын сүрүн хайысхаларын билиһиннэрдэ.

Көрсүһүү сүрүннээн ыйытыылар уонна эппиэттэр бэрээдэгинэн ыытылынна. Онон бастаан кинилэр туһунан ыйытыыларыттан биллэргэ ... И. С. Сивцев уонна атын тутаанныах салайааччылар хардарыылара бэриэхпит.

Е. И. Лаврентьев:

—Өлүөнэттэн уулу бэриллэригэр Д. П. Лазарев эрэннэрбитин дьаһалта санаата хайдаҕый? Балыыһа комплексын тутуу бопрууһа хаһан тиийдэ?

М. С. Роньлов:

—Уус-Майа сириин туһаныы хайдах быһаарыллар?

М. Н. Шестаков:

—Үүнээ, аныа быһаанар түмүктэммитин туһунан тэпсэттиҥ. Мин өйдүүрбүнэн, советскай былаас 75 сыл биттигэ кэмэ кэм да 5-4 ... эрдийэр буолбута. Ньими хантан ылбаппыт эттиҥ?

Е. А. Марков:

—Бурууһ оҕуруу үлэлэтэр ыһыр. Итини тохтотоллор, оройуоҥҥа туох дьайыытын ылылыахтар?

М. Н. Попов:

—Дьокуускай телевизионнай биэриилэрин туһаан көрөбүт?

М. В. Сивцев:

—Чурапча оройуона республикаҕа ылааччы ... ? Рыноҕа тутуу үлэттибит?

И. И. Ермолаев:

—Аныа өрүһүнэн кэлбит табаар чэпчэки сыанатын арааһыллан бараан тэҥэ ыараталлан атыылааччылар?

—Баһыйыы түсэтэргэ сорохтор турууоҕуллар, ити туһунан аһыы туту сыһыаннаах?

Н. Н. Монастырев:

—Автобус Бастаахха диэри тоҕо сылдьыбат?

—Быраҕыллыбыт сирдэрэ сайыннарыыга аһаан-миниэн туруорсуллубут уптаах-астаах программа баар дуо?

Ыйытыыларга И. С. Сивцев маннык хоруйдаата:

—Өлүөнэттэн уулу таһаарыыга правительство уураах ылыллан турар. Д. П. Лазарев эрэннэриини республика Президенэ М. Е. Николаев кинитэ сылдьыбытын, өйүөттөрү-тааҕы тардыаллаан, саҕаланыах буолбут үлэни быһаарбатаҕа. Тэҥнэһиинэ уулу таһаарыы этин быһыытынан кэлиэ киһиэҕэ диэбитэ. Ол эрээри Д. П. Лазарев эрэннэрэн санааны түмэн, нэһилиэнньэ Президентэ этии киллэриэн сөп.

Уус-Майа сирэ ... сыллартан мөккүөргэ турар. Нуоҕара учаастагар билигин хаһыы да производство суох, онно баар дьон тутуу сууттар эрэ олорбуттара. Күнтэр 7-с учаастагы ылан тураллар. Нуоҕараны Чурапчыга сыһыарыы туһунан правительство уураа суох, инни оройуон салалтатын сөбүлэһиитин эрэ. Бастакы кэмсиэтигэр өр сыллаах туһаныыга ылорга диэн эппиэппит да, ити оройуон баһылыга кэлин 5 сыллаах болдьохха туһаныыга биэрэргэ диэн дьаһал таһаарбыта. Тутуллубут дьиэ-уот амортизациятын кэмэ 25 сыл диэн түмүллүтэнэн, уһун болдьохтоох туһаныыга биэрдибит да, хайаһар, Нуоҕараны сутарин ордук онтон сирдээх-уоттаах оруңнатаргэ уустуктары үөскэтиэҕэ.

Эмиэ, үгүһэ быһыыны тирдиллибит, дуогабар быһыытынан государство сакааһ оҥорор. Государство атыылаһар сыаната, дотацията үлэһиккэ интэриэһин үөскэтэр. Билигин баһынай хаһаайыстыбаларын уонна чааһынайдар оҥорор бородуукталарын тэҥ сыанаҕа туталларын туруорсабыт. Отчуотугар кэтэх хаһаайыстыбалах ордорунар үүтүттэн аһылтан эмиэ дохуот киллэриэххэ этэ.

Дьокуускай телевизионнай биэриилэрин көрөргө таһар үлэлэри олунньу 1 күнүгэр диэри бүтэрэллэрин болдьох быһан дуогабарга илии баттаспыппыт. Биэриилэри маннык ыларга бэлэм буолла. Дьокуускайга дылы үлэ уңуруйан эрэр. Онон күүтэрбит ыраата хаалла.

Балыыһа комплексын быраайыга бүтэн эрэр. Быраайык кылаабынай инженерэ сотору таһыгын оройуоҥҥа кэлэн үлэлиэ барда. Тутуллуута уустук буолуоҕа. Тоҕо сыаналаах тутуу буоларын эсэ билэ илликит. Доруобуйа харыстабылын министерствотыгар көмөлөһөр тутуу атын варианнын эмиэ баар. Ол тобулуннуна эссо ордук буолуо этэ.

Оройуон киллэрэр дохуота 10 эрэ бырыһыан. Онтон атынын республика дотациятыгар олоробут.

Рынокка маны үлэлэтибит диэн этэр суох. Сыана хамсааһына, фондалар суох буолуулара, арааһ коммерческай структуралар үөскээһиннэрэ ити эссо рынок буолбатах. Рынок бары бас билии чааһынай илиигэ киирдэҕинэ эрэ үөскүөҕэ. Онон дьиҥнээх рынок туһунан кэпсэтэр буоллахха, биһиэхэ ол эссо үөскүү илик, билигин ити кини быстах өрүттэрэ эрэ бааллар.

Оройуоҥҥа баһылыгын, киниэхэ мастерскойдары, оҥоһуулаах сирдэри үллэстибиппит эрэ тутарга диэн суһаллаһыппыт уонна ону тутуһуллуут.

Автобустары Аллараа Бастаахтан үллэстиигэ эрэ үмайбыппыт. Инни оройуон иннигэр сырыттыарыыбыт. Дьокуускайдааҕы автовокзалы эдьийдэ сылдьыахтахтар этэ да суол тохсуннуу 10 күнүн эрэ эргин аһыллыбыта, билигин аны суол туруга моттобуттан сырыы бобуллан турар.

Бурууһ оҕуруу үтары хаһыы дьаһаллар ылыллалларын туһунан ис дьыала отделын начальнига В. В. Аржаков кэпсээтэ:

—Сала отделлар аһыллыбыппыт, ис дьыала отдела үлэбит өрүтүн эбиллиэ. Үтүө наһаалыы тэргэ участковайдар үлэлиир буоллулар. Ити куһаҕан суох түмүктэрин биэрдэ. Холобур, 1991 сыллаахха арылдыбакка хаалбыт буруй 26,7 бырыһыана тиһнэспит буоллаҕына, 1992 сыл ити сыыппара—20,7 бырыһыан буолла. Ол эрээри ыараханн буруйу оҥоруу 37,5 бырыһыан улаатта. Иллэрээ сыл киһини ыараханнык эчэйии 9 түбэлтэтэ таһсыбыт буоллаҕына, 1992 сыл 18-ка тиийдэ. Аасыыт сылга бэрдэ 1000-тан тахса кини арыгылаан милицияҕа хоннулар. Бу киһиэҕэ сыл ити кор бэрэ 500-тэн тахса этэ. Буруйу оҥоруу бохсуу ангардас ис дьыала отделын кыһалҕата буолбатах. Бу үлэҕэ үлэ коллективтара, общественность, салайааччылар уо. д. а. маныыта ирэхтэр бука бары көмөлөһүөхтээхтэр.

Аныа өрүһүнэн кэлбит табаар сыаната сытан эрэ тоҕо ыарыыр? Бу туһунан А. Д. Кузьмин манньык быһаарда: «Табаары баһтан кредит ылан аҕалабыт. Ол төлөбүрэ ыйа ахсын эскыллаакка сытар табаар сыанатыгар эбилэр. Кыһын ылыллыыт өттүлар буоллаҕына, ол үрэскуота эмиэ табаар сыанатын үрдэтэр. Тэйэн аҕаларга автомашина амортизацията, бензина сыаната... Ол ахсын табаар сыаната үрдээн иһэр. Урэский механизмы итинник». «Үгүстэр сыана марыан кинини тоҕо атыылааччылары дьиэ хомуруйаллар. Оскотун раймо онуун дьааммата буолар, үксүн хартылаахтар ылыы этилэр. Онтук гымарбыт сатаммат», —диэн И. С. Сивцев эбии быһааран биэрдэ.

Көрсүһүүгэ барыта 12 киһи тыл этэ.

Д. П. Лазарев Өлүөнэттэн уулу быһаарарыгар варианын туһунан кэпсээбитин мустубут дьон өйөөн турар. Баһынай хаһаайыстыбатын үлэлиир С. Н. Пудов баайы-дуолу чааһынай бас билиини бэриэргэ этэ, И. И. Ермолаев биһиэ оройуон салайааччылара субалаһан өрүс илиик эйгэригэр комбикорму оҥорор кыра заводу тутууга мэсэллэрэ тар субалээтэ, Н. Н. Монастырев кыра учаастактар сайдыыларыгар, оройуоҥҥа кадры бэлэмнээһин бопсуруостарыгар болҕомтону туһаайда. М. П. Сивцева оройуоҥҥа ыаммыттар дьолорин астарын бопсуруоһун үөрэтэн көрөллөрүгэр баҕарда. Көрөр-харайар дьоно суох кырдьаҕастар тэрээбут-үөскэбит сирдэриттэн арахсан интернат дьиэлэргэ барыылара олус ыарахан. Онно билигин дойдум туһа диэн кэмүс бөлөһүнүн тохпут оройуон бастакы тракторисктата С. Н. Карпова эмиэ олорор диэтэ. А. П. Перевалова ииталиит оҕолор проблемаларыгар кинигэ тохтооото: Киниэргэ тусуга анал детсады эбэтэр группаны астарарга туруорсута. Билигин баҕа саана курдук этиллэр альтернативнай оскуолаҕа 6-ыс кылаастаах ииталиит оҕолору үөрэтэр сайааны аһарга этэ. В. Н. Соловьев салайааччылар үлэһиттэр сурунтарыгар уонна үлэһиттэригэр эппиэтэ биэриигэ кэбүүгүннүк сыһыаннаһалларын ыйда, уонна бу граждааннар сокуонунай көрүллүбүт быраптарын хаарчахтааһын буоларын сааҕтта.

Манан оройуон баһылыга И. С. Сивцев оройуон кинини олохтоохторун кытта көрсүһүүтэ түмүктэннэ. Дьон оройуон кинини быһаччы салайааччы тиэтиэ манньык көрсүһүүлэри оҥороллорун баҕа санааларын этиллэр.

М. СИДОРОВА.

ДЬОҺУН ТУТУУ

Мырыла бөһүөлэгэр түөрт сыллааҕыта тутуута саҕаламмыт спортивнай саала үлэҕэ дьо киириэх курдук буолан эрэр. Нэлин бирэгэдэ дьоно акылаатын эрэ түһэрэнт, харчытын мыынан быраҕан барыахтарыттан ыла сүтэ түспэккэ турбута. Ийи бэдэр объект 7 киһилээх олохтоох тутуу бирэгэдэтин (бирэгэдьыыр В. В. Саввин) санныгар сүктэриллибитэ.

Бу спортзал—оройуон нэһилиэктэригэр эссо тутулла илик улахан тутуу: устата 35 м, туората 15 м. Муоһатын кыраасканы кууран, бытархай үлэлэрэ ситэриллиннэ да, ычча дьарыктанар, дьонгорго тоҕуоруһар сирдэриннэн буолуоҕа.

«СО» корр.

ГОСУДАРСТВЕННАЙ РЕЕСТРИ КИЛЛЭРИИНИ БЭРЭЭДЭКТЭЭҺИН ТУҺУНАН

Государственнай реестри киллэриини бэрээдэктиир, предприятиелар нолуогу төлөөһүнү кытта сибээстээх сорох реквизиттэрин чуолкайдыыр наадатын, оройуон дьаһалтатын баһылыгын бу дьыл тохсунньу 12 күнүнээҕи 11 №-дээх дьаһалыгар этилиннэ.

1. Тэрээһин-правовой көрүҥнэриттэн тутулуга суох предприятиелар уонна предпринимательскай үлэни дьарыктаныы тустарынан РФ Сокуонугар олоҕуран, оройуон бары предприятиелара тохсунньу 25 күнүгэр диэри болдьоххо оройуон дьаһалтатыгар кэлэн государственнай реестргэ киирэргэ уонна нолуоктары төлөөһүҥҥэ сорох реквизиттэрин чуолкайдыахтаахтар. Муус устар 1 күнүгэр диэри учуокка турууга уонна коды ылыыга Дьокуускай куорат статистикаҕа государственнай комитетыгар докумуоннарын экспертизатын барыахтаахтар.

2. Оройуоннааҕы нолуок инспекцията, оскотун кинилэр государственнай реестргэ киириэх уонна нолуогу төлөөһүҥҥэ дааннайдары киллэрбэттэринэ, РФ государственнай налоговай судуустатын туһунан Сокуонугар сөп түбэһиннэрэн, баанка расчетнай счеттарын операциялары оҥороллорун тохтоторуҥ.

Хамнас, дохуот үү-нүүтэ үүнэ-тэһииннэ суох барбыт сыаналы-ситтэр да кыаҕа суох курдук. Аһыыр-таҥнар кыһалҕата элбээн иһэр.

Дьэ, маннык кэмҥэ тыа сирин дьоно-сирэ-тэ хайдах-туох олоро-ллар? Бүгүҥҥү кэп-сээнинэ уот курдук ор-то, түс-бас мал оло-ҕун дьаһаҕын туһу-нан буолуо. Ол эрээри Демешиннэр адьас

руу сыл ахсын кэриэтэ барарым. Билигин онно санаам да тиийбот тыы-бидэт сыанатта мараата — диир Николай Ильич.

[illegible]

● КЭПСЭЭҤНИТ, ХАЙДАХ ОЛОРОҔУТ?

ДЕМЕШИННЭР

уратыта суох мал буолбатахтар — аҕала-ра Николай Ильич, то-ho да сахатытыйбытын иһин, нуучча киһитэ. Уруккута буоллар «ин-тернациональнай дьиэ кэргэн» диэн эрэ ту-туо этибит. Аны ол суох. Итиннэ [illegible]

Николай Ильич Нико-лаевскай уобаластан то-рүттээх киһи. [illegible]

[illegible]

—Урут дойдубар сөбү

[illegible]

С. СМИРНИКОВА.

Профсоюзнай тэриллэрэргэ

ТУС БЭЙЭ УОННА КОЛЛЕКТИВ ТУҺУГАР

[illegible]

В. ПЕТРОВ,

профком [illegible]

«Саҥа олох» бу дьыл тохсунньу 12 күнүнээҕи нүөмэригэр «Арыгыттан алдьархай кэлэр» диэн А. Ефимов суруйуутун бэчээккэ таһаарбыт. [illegible]

Хаһыат суруйуутун сэҥээрэллэр

ҮРҮҮМКЭ—АРАХСЫСПАТ АРГЫСПЫТ ДУО?

[illegible]

Е. КАЖЕНКИНА,

Чурапчы с.

Һаһыат аналлаах таһаарыыта

СҮБЭҺИТ

ЭТТЭН ТУГУ АСТЫАХХА?

Саха киһитэ эти сөбүлээн сиир. Ол эрэн тура-тура ыһаары, соркуой, миин буһардахха, салгыытыһыаах даҕаны, хор даҕаны. Онон аҕыйах этинэн, араас туналары, гарнирдары туһанан астааһын туһунан кэпсиэхпит.

СҮӨГЭЙДЭЭХ ТЕФТЕЛЬ

Ыһах этин суунан, ингиирин, бүрүөһүнүн ыраастаан баран, уунна илитиллибит маган килиэби уонна лууку кытта холбоон, мясорубканан эрийиллэр. Онно туус, сымыыт, биэрэс, баар буоллаҕына, күөх эбиллэр. Уу эбэтэр бульон кутан баран, эриллибит эти үчүгэйдик булкуйуллар. Итиннэ гречкэй эрэкэ саҕа улаханнаах төгүрүк тэри оҥорон бурдукка булааныллар, ол кэнниттэн аһара хаҕыллыышкка буһарыллар уонна хостоон ылан дириҥ кастрүлгэ уган уулар. Ыһах арыытын ууларан баран, ыһах бурдугу буһарыллар, араҕастыйан тахсарыгар тэрээкэ эрэ итии үүтүнэн уонна сүөгэй хаадбыт тобоҕун холбуу кутан убатыллар. Итн туманы тефтелгэ кутан баран молтох уокка 40 мүн. устата буһарыллар. Бэлэм тефтельгэ петрушка, укроп тоһуттараллар, туус уонна гречкэй эрэкэ саҕанча ыһах арыытын эбэн баран, сүөгэй кутуллар.

750 г ыһах этэ, 50 г сыы арыыта, 125 г үрүҥ килиэп, 1 сымыыт, 200 г мас арыыта, 1 төбө луук, 2 ост. ньуоска уу эбэтэр бульон, бэйэ сөбүлүүрүнэн биэрэс, туус, укроп наада.

Туматыгар 5 ост. ньуоска үүт, быһах төбөтүгэр мэлийиллибит ыһыл биэрэс, 6 ост. ньуоска сүөгэй, 150 г луук, 50 г ыһах арыыта, петрушка күөҕэ ылыллар.

МАКАРОННААХ РУЛЕТ

Эриллибит эти уунан илитиллибит салфеткаҕа ууран баран, быһаҕынан кэмэлдэһүнэрэн уһун ньолбуһах, быһа холоон 1.5 см халыҥнаах гына, быһыылаан оҥоһуллар. Ол кэнниттэн ортотугар эрдэ буһарыллан арыылаан баран сөйүтүллүбүт макароны эт устатын тухары ууруллар уонна эти иккиһуктарын холботолоон кабиһиллар. Рулеты сэрэнэн салфеткаттан ылан, «сиикэй» ортүгэр уеса арыынан соттуллубут хобордоох-хо уурруллар.

Рулет үөһэ өргүн сымыытынан соттуллар, арыы кутуллар, суухараны таммалатыллар, биилгэнэн хас да сиринэн дьөло анныллар. Итн кэнниттэн духовкаҕа 30—40 мүн устата буһарыллар. Бэлэм буолбут рулеты ыһыл тумалаан баран бүлүүһэлэргэ ууран остуолга аҕалыллар.

Макарон оннугар ыһаарыламмыт луук уонна буспут сымыыт эбиллиэхтэрин, гречкэ хааһытынан эмиэ «истиэххэ» сөп.

Рулеты бэлэмниргэ 500 г эт, 100 г үрүҥ килиэп, 150 г макарон, 1 сымыыт, 1 ост. ньуоска суухара бытархайа, 1 ыстакаан ыһыл соус (тума), 2 ост. ньуоска арыы наада.

СИБИИННЬЭ ЭТИТТЭН КРОКЕТ

1250 г сибииньэ этин мясорубкаҕа эрийэллэр. Онно үүккэ илитиллибит килиэп ньиин эбэн туустаан, биэрэстээн, сүөгэйдээн, ол суох буоллаҕына, ньуоска аҥара арыылаан, 2 сымыыты, малийиллибит эриэхэни кутан баран, булкуйуллар. Бэлэм буолтун кэнниэ гречкэй эрэкэ хаттэн арыычча обургу төгүрүктэри оҥоруллар, суухара бытархайыгар төкүнүтэн баран арыыга эбэтэр сибииньэ сыатыгар ыһаарыланар. Сити хобордоохо бэлэмнэниллибит сүөгэйинэн эбэтэр томатнай соуһунан тумалаан остуолга бэриллэр. Оскотүн кроюттары сибииньэ сыатыгар буһардахха, ол арыытын хобордоохтон сүөкээн баран, туманы ыһах арыытыгар бэлэмнэниллэр.

1250 г сибииньэ этэ, 1 ньуоска сүөгэй, 2 сымыыт, 1 кыра бухаанка килиэп, 100 г арыы ылыллар.

КАЗАХТАРДЫЫ БУҺАРЫЫ

Тиэстэни лапсаны оҥорор курдук бэлэмниллэр. Үчүгэйдик тэнитэн баран, түөрт муннуктуу (8х8 см) быһыылаан быһыллар.

Эти косторуугэ уган баран, сабар эрэ гына тымныы ууну кутан оргутуллар. Күүгэнин баһан баран, туус, төгүрүк биэрэс кутуллар итиннэ мөлтөх уокка буһарыллар. Көрө сылдьан, кэлиттэн кэмигэр итии ууну кутан бэриллэр. Эт буспутаҕына, хостоон ылан сөйүтүллэр, синньигэс уһун гына быһыылаан кырбаныллар. Үрдүгэр төгүрүк гына кырбаныллыбыт луугу ууруллар, биэрэс таммалатыллар уонна бэрт кыратык бульон кутан, эсэ 5 мүнүүтэ уокка туруора туһуллар.

Бэлэммибит түөрт муннуктуу тиэсталарбитин эт буспут миингэр кутан буһарабыт. Сөп буоллаҕына, дириҥ тэриэлкэҕэ хостуубут, ол үрдүгэр били бэлэмнээбит эппитин уурабыт. Эт миинин туспа миискэлэргэ кутан биэриэхэ сөп.

Түөрт киһиэхэ аһы бэлэмниир буоллахха, 1250 г эт, 250 г луук, 6—8 устуука төгүрүк биэрэс, мэлийиллибит биэрэс, 1—2 ост. ньуоска бытархай гына кырбаныллыбыт күөх (укроп, күөх лууқ, петрушка).

Тиэстэ: 320 г сэлиэһинэй бурдук, 1 сымыыт, туус, 1—2 ост. ньуоска уу наада.

СУДУРГУ, БАРЫСТААХ

ГАЗОВАЙ плита тутааҕа мэлд буолан босхо бардаҕына, быыкайкаан пластины тутаах эргийэр суннун хаһаҕаһыгар уктахха, үчүгэйдик тутар.

Кыраасканаһыыга туһаныы кэнниттэн хатан хаалбыт кииистэни ыраарга тиэтэйимэҥ. Таҥас сууйар бороһуоктаах ууга уган баран, хас да чаас устата оргутуҥ, ол кэнниттэн бүргэһинэн сыстыһан хаалбыт кыллары араарыҥ, үчүгэйдик тараан баран, «сууйан кэбиһиҥ».

Эр киһи ыарбааһытын түөһүгэр баар сиэпин ис өртүттэн пластичнай тэсьмэни тигэххэ, сиэп ииндибэт, уруучуканы, бал ачыкыны үчүгэйдик тутар.

Түннүк шторатын ыйыыр карниз сүүрдэр рельсаларын атыгар ыыа туһаныллыахтарын сөп. Гардина эбэтэр уһанар сир эриннэргэ шарнирдардаах корништейнгэ туттарыллар. Лаампа уонна электрошнур сүүрэ сылдьар курүчүөктэр өлөрүнэн хайа баҕарар дьиэни сыҕарыйар.

Дьиэ иһигэр туһаныллар спиральнай радиоантеннаны лескаҕа кэтэрдэххэ, уһаан хаалбат.

Кыраасканы буппут фломастеры быраҕымаҥ. «Радуга» чэрэниилэнэ иннистэн «иитиэххэ» сөп. Онуоха чэрэниилэ иһитин айаҕар фломастер батар гына бүө оҥоһуллар уонна фломастеры суруйар уһугунан иһит түгэҕин таарыйар гына угуллар. Чаас аҥара буолан баран, фломастер сөп буолар чэрэниилэнин иитэриэҕэ.

Кэтит түннүктэр шторалары отүүктүүр ыраҕан. Онуоха хаптаһыны уонна төгүрүк маһы туһаныахха сөп. Шторалы хос-хос бүк барыыта суох гына кыһалаһахтык эрийиллэр, ол кэнниттэн отүүктүү-отүүктүү аҥар ортүн төгүрүк маска эрийэн иһэллэр. Хайа баҕарар кэтит таҥаһы итиниик ньымынан отүүктүөххэ сөп.

Бааҕ кыраатынан тэстэр буоллаҕына, клапан иһин сылаас пластилиненнан толорон баран, оңу төттөрү олордон кэбиһиллэр. Пластилин сотору сойор уонна клапан быһыытын туһэрон ылар.

Иһар ууну кутар канистрга поролон хааны тиггэн тастаан кэбистэххэ, канистрга кутуллубут уу эр кэмнэ сылыйбат.

Тиис суунар эргэ суокканы уокка тутан тутааҕын сымнатан баран, бэйэҕэ табыгастаах гына токурутан биэрдэххэ, эремүөн үлэтигэр туһаныахха сөп. Улахан суонна баллат кыараҕас сирдэрин кыраасканыырга табыгастаах.

Таҥас эрэр пластмассаттан оҥоһуллубут күрүчүөк тостон хааллаҕына, төбө ортүн тоһуттараҕына цанговай харандааска олордон биэрдэххэ, бэртээхэй күрүчүөк буолар. Өскөтүн харандааска баллат суон күрүчүөн буоллаҕына, олордуллар сиринэн напильнигынан эрбээн синньэтиэххэ эмиэ сөп.

ТУУҺУ ТУҺАНЫЫ ТУҺУНАН

ТУУҺУ аһы-үөлү тумалыырга киһи барыта туһанар. Оттон киһи итинтэн атын элбэх өрүттээхтик туһаныылларын үксүбүт билбэт. Онон билиэҕин тууһу туһаныы туһунан кэпсэтиэхпит.

Түннүгү сабар тюль уһуннук туһаныллан хараарбыт буоллаҕына, сууйуох иннинэ сылаас туустаах ууга илиттэххэ, үчүгэйдик ырааһырар.

Дорохоой буола ыстаанныт махровай соттордору, халааттары туустаах ууга сууйуллар уонна отүүктэммиллибэт.

Отүүк түгэҕэ киртийбит буоллаҕына, сылытан баран, биир тэҥ гына туус кутуллубут кумааҕытын отүүктээтэххэ, ыраастанар. Отүүк олоҕо дьэбиннирбит буоллаҕына, оҥно тууһу кутан баран, бастаан ньиҥэй тиргэлкэнэн, онтон кураанаҕынан сотон ыраастаныллар.

Көбүөр киртийдэҕинэ, аҕыйах ытыс тууһу кутан баран, миникэтинэн ыраастаныллар. Оҥоруох иннинэ миниһыгин таҥас сууйар бороһуок кутуллубут оргуйбут уутугар уган ылаллубут оргүйбут уутугар уган ылыллыбыт. Ыраастыыр кэмгэр миниһыгин ууга хаста да сууйан ыраастыыллар. Туус тобоҕун ылсыбыһынан ыыллар. Туус тобоҕун ылсыбыһыннан оборторуллар. Өскөтүн көбүөр улахаһаньык киртийбэтэх буоллаҕына, иһэкинэхэ бытархай тууһу кутан баран, сарсыарда туран сиикээх тиргэлкэнэн ыраастыахха эмиэ сөп.

x x x

АСТЫЫР КЭМНЭР хобордоох тоох арыы оргуйар, нүүскэ бырдаҕалыыр буоллаҕына, онно быыкайкаан тууһу быраҕыллар.

Хайдыбыт сымыыты буһарарга туустаах содаҕа буһардахха, иһэ тохтубат.

Духовкаҕа буһара уурбут бэчиэннэй хоруорбатын наадатыгар форма түгэҕэр бэрт кыра тууһу таммалат.

Кэһиэрбит үүт амтана кыра тууһу кутан баран тымныы сиргэ туруордахха тупсар. Үүт оргуйарыгар куоһан биллэр тоҕуннаҕына, оңно тууста таммалатыҥ—сыта сүтүөҕэ. Үүннэ кыра тууһу таммалаттахха, ыһыыта бытаарар.

Блины уонна соус бурдугун туустаах ууга булкуйдахха, хомуоттаммат.

Лууку кырбыах иннинэ быһаҕы тууһунан соттоххо, куһаҕан сыта суох буолар. Балыгы хастыыр кэмнэр илиигин сотору-сотору тууска уган ыллаххына, салыгинаах балык муннугу тиһэ суоҕа. Балыгы астаан баран, быһаххытын тууһунан сотуҥ, иннинтин бэрт кыратык туустаах уунан сууйуҥ, луук эбэтэр балык сыта түтэ сүтүөҕэ.

Бэлэмххой хоруннаах мас арыытыгар (1 литргэ биир чаайынай ньуоска) тууһу кутан баран хас да хонукка туруордахха, дьэгдэрар. Ол кэнниттэн арыыны атын иһиккэ кутан ууруллар.

Ыга хаппахтанар кидээби утар иһиккэ кыра тууһу уурдахха, ыйыһан эр кэмнэ түүнүтүрбэт.

Бааҕҕаҕа хаалбыт томатнай соус тобоҕун үрдүгэр кыра тууһу кутан баран хас арыытын куттахха, эр кэмнэ буорту буолбат.

Сыр эр кэмнэ хаппатын наадатыгар туустаах ууга илитиллибит ыраас таҥаһынан суулаан ууруҥ.

x x x

ХОЙУУ ЧЭЙТЭН чааскылары бэтиһэ үөскээтэҕинэ, туустаах уунан сууйуллар.

Таас иһити сууйан баран, аан бастаан туустаах, онтон хоннору ууннан сайҕаатахха, үчүгэйдик килбэчийэр.

Эмалированнай иһит үйалаах буоларын наадатыгар онно аан бастаан туустаах ууну оргутуллар. Саҥа хобордоогу бастаан арыынан, онтон бэдэрэ тууһунан соттоххо, буһарар аһыҥ уонна былдьаныыта кычча.

Өскөтүн косторуугэҥ түгэҕин уот сиэтэҕинэ, элбох туустаах ууну кутан баран хоннору хаалларыҥ, нөҥүө күнүгэр ол ууну косторуугэҕиттэн сүөкээбэккэ оргут, оччоҕо сууйарга чэпчэки буолуо.

Эмалированнай иһити бытархай туустаах тирээккэнэн сууйдахха, ордук ырааһырар. Оттон хобордоогу сууйуох иннигэр кумааҕынан ыраастаныллар, ол кэнниттэн бэдэр тууһунан илитэн сууйуллар, бүтэйинэ үчүгэйдик сайҕаныллар.

x x x

БИИР ЫСТАКААН ууга 2 остолобуой ньуоска тууһу кутан баран тэнник муоһурбутун ыраастыыллар. Итн булкадаһыгынан түннүк таастыттан муус сүүрэр дьэрэ аалаллар, ол кэнниттэн кураанах, сымнаҕас тирээккэнэн сотоллор.

Автомашина түннүгүн таһа маарылаҕа сууламмыт сииктээх тууһунан соттоххо сиигирбэт.

Грелкаҕа кутуллубут ууга кыра тууһу эптэххэ, сойоро бытаарар. Өскөтүн грелкаҕыт эргэрэн алдьаммыт, оңу өрөмүөннүүр кыаххыт суох буоллаҕына, оңу хобордоохо сылытыллыбыт тууһунан толорон туһаныаххытын эмиэ сөп.

Итии миин эбэтэр компоту түргэнник сөрүтүоххүтүн баҕарар буоллаххытына, туустаах тымныы ууга иһиттэри олордуҥ.

Эт эр кэмнэ буорту буолбатын наадатыгар киниин аһыы туустаах ууга илитиллибит марлыаҕа суулаллар.

Сымыыты туус үрдүгэр сытыардахха, уһуннук буорту буолбат.

Кэтчевай халбаһы эр кэмнэ түүнүтүрбэтин диэн аан бастаан аһыы туустаах ууга уган ылан баран, сылын сайа охсор сиригэр ыйаныллар.

Дьиэни өрөмүөннээһин кэнниттэн маслянай кыраасканы сытын түргэнник суох оҥоруоҕу баҕарар буоллахха, хас да сиргэ туустаах тарилкэни туруоруллар. Туус кыраасканы сытын оборор.

Вазаҕа туруоруллубут сибэкки уутугар (биир литр ууга биир чаайынай ньуоска) тууһу куттахха, сибэкки эр тыыннаах турар.

„САХАИНВЕСТ" ЧЕКОВАЙ ИНВЕСТИЦИОННАЙ ФОНД

КИНИ АКЦИЯЛАРЫН ПРИВАТИЗАЦИОННАЙ ЧЕКТЭРГЭ УОННА ХАРЧЫГА АТЫЛАЛЫЫ ТӨҺӨ БАРЫСТААҔЫЙ?

Барыта маннык: бу эрэ фонд акциялара промышленность бары отраслаларыгар «удьуллаллар». Хаһыыбут, биһиги ханнык эмэ тэрилтэ акциятын атыылаһан ылбытына, сүүйтэрийэхпит соҕ: производство ыһаллан түһүө, банкрот буолуо, ыраа дохуоту киллэриэ олох дахуота суох буолуоҕа. Оттон «Сахаинвест» инвестиционнай фонд акциялара оннук сүүйтэриигэ кииртэр. Фонд акциялара «Алданзолото», «Саха сирин кыһыл көмүһэ», «УралАЗ», «Пермавиа», уо. д. а. бөдөҥ промышленнай тэрилтэлэр сыаналаах кумааҕыларыгар угуллуохтара. Итини таһынан Российскай Федерацияҕа баар ыраахан индустрия, нефтехимическэй комплекстар, туттуу индустриятын государственнай бас билиититтэн таһаарыллар сүүстэн тахса заводтара уонна холбоһуктара уо. д. а. промышленнай тэрилтэлэр фонд сыаналаах кумааҕытын «барты быһыйа» 70 бырыһыанын ылаллар.

Хаһыйыт 30-ча бырыһыан кэриҥин фонд сүүйтэриигэ суох акционернай обществолар, банкар, фирмалар сыаналаах кумааҕыларын атыылаһан бирикаҕа ооньотуо. Экономистар сыаналаах кумааҕылар халбаҥнааһын дохуоту аҕалалларын бигэргэтэллэр.

Фонд маннык үлэтэ акционердар саребаҥкы күүһэ эрэхэлээх буолалларын уонна сыллааҕы дохуоттара үрдүүрүн хааччыйар.

«Сахаинвест» АО акцияларыгар суруттарга тиэтэйиҥ!

«ИЛДЬИТ»— САҤА ХАҺЫАТ

Тохсунньу 20 күнүгэр оройуоннааҕы типографияҕа үөрэх-иитии үлэһиттэригэр анаммыт хаһыат бастакы нүөмэрэ бэчээттэнэн тахсыта. Хаһыат аата—«Илдьит». Тиража —300 экземпляр. Кээмэйэ—бэчээттэммэт лиис аҥара. Хаһыаты тэрийээччинэн, убулээччинэн, таргатааччынан Чурапчы оройуонунааҕы үөрэх управлениета буолар.

«Илдьит», аата да этэрин курдук, саҥаны-сонуну дьэнтэ-сэргэ тиэрдэр, бастын педагогическай опыты тарҕатар, үөрэх-иитии тэрилтэлэрин сайдар кэскиллэрин тоҕуруннуур, ыһалҕаларын дьүүллэһэр, сырдатар сорукталах. Ону тэҥэ хаһыат дьиэ кэргэни, уһуйааны, оскуоланы, общественнай бөлөхтөрү биир тумэн, норуот педагогикатын бардарарга санаабар.

«СО» корр.

Сыҥгы сыыдамын кытта СЫРСЫАМ ЭТЭ

Алҕыыт сайын биһиги совхозпут биир дойдулаахтыт, билиннээх сүрүтааччы С. С. Яковлев—Эрилик Эристиин сүүс сааһын туолбутун бэлиэтээбитэ. Суруйааччы төрөөбүт Чаҕыр үлэгэр улахан ыһыах тэриллибитэ. Онно түбэһиннэрэн, улахан киһи аатыгар сүүрүүгэ 10 көскө аты кытта сырсыары тылыытым. Былыр - былыргыттан атахтарынан кыайар дьон ыраах сиргэ аты кытта илии быһыыһалларын кэпсээтэрин билэбит. Биһиги кырдьаҕастартан ону иһэ көрбүтүм диир киһи суох. Онон сүүрүк абытаалэрбит суоллары хатылаан көрөр санаа үөскээбитэ.

Оройуон хаһыатыгар нагүө иккитогуллээн ыҥырар сылдьыбытым да, хайа да иннигинэн аттаахтар билбэтэлэр. Дьон кэпсээниттэн быһыта-орута иһиттэххэ, сорохтор үүтэй анньыт суох, аттаргар куректэтиии балаһанабыта ыырахан дэһэллэр үһү.

Быйыл эмэ атын ке рүүлэх кураахтаныга ыҥырбын. Куахтаһни сырсар сирэ кылгас. 04 саҕан барыан түргэн тэтимнээх айаны эрэйэр. Мин бэйэм биэтэктэн 3 көстөөх сиргэ турабын. Оттон аттаах киһи 4 көстөөх сиргэ турууохтаах. Уонна эккирэтинэрэбин. Ат биэтэккэ тахсыыра ситэн иннибар түһүөхтээх. Ордук анай сааранньаһа таныгахсааҕы бааччы буолуо диэн сэрэйэбин. Ол эрээри ат хоннобо айаннан атара быннастаан сиидэн киирэн билдьатынан, сири хорутан барахсан. Киһи ыһыырыттан туллуйан олорон эрэ киирдэ. Мин 3 көһү 1 чаас

● САКАЛААТ

45 мүнүт тупуктуом. Онон мин да айаным кудуххай буолуо.

Манна таарыйа Чурапчы оройуонугар айаннык бысылаамка айаныгар ат баара дуу, суоҕа дуу билиэн хаалыа этэ. Ат ханнык да боруодата буоллун—талыыхтаммына. Биһиги анныт тулуйуо диэн саныыр дьон бу сыл олунньу 1 күнүгэр Хадаар кэһилигэр хэлэн хонтуораҕа күнүс 2 чаастан буолар сэрэбинэй бырахсыбыта кыттарыттарыгар ыҥырабыт. Ким таба харбаабыт — ол кыттар. Бары эккиристэллэрэ бираабилэтэ табыллыыбат. Ханнык хэһи лиэк аттааҕа илии биллэр дьаһар буолбута хаһыатынан биллэриллиэ диэн эрэнэбин. Миэхэ да аттаах киһиэхэ да ким барар спонсордыыра, дьон бэйэлэрин иккэ ардыларыгар укалларара кэргүлэһэр.

Курэттэһар сирбит Саныырдааа диэн оннуоттан Сиппитэ үрэх үстүт буолуо. Ити үрэх сирэ хоно улахан түһүттэнсыыта суох. Сукка ырыс, ат туйаҕа дорҕуйбат. Ардах түһэр тэбалтэтигэр хонуунан сүүрэрэ табыгастаах. Көс усталааҕы утарыта эккирэгиэбит. Оччоҕо эрэ биэтэкпит табыллар. Сатаабадаах уонна дистанцияны өртөтүгэр утарыта көрсүһэн ааһарбытыгар иккиэн ардыбытыгар төһө сир хаалбытын билэ иһиэ этибит.

Куректэһии ыам ыйын 23 күнүгэр өребулгэ буолуо. Онон иэн кыттара быһаарыллыбытын көннөрүттэн аттаах киһи саастарынаан маддарга атын үчүгэйдик бэлэмниэн ааҕа. Оттон бэйэм, аттан куота сатыыр киһи быһыытынан, аһал дьарыгы бардахпына сатаар.

Хос быһаарыы кэриэтэ этэххинэ, куректэһии аата куректэһии—ким эрэ кыайтарыахтаах. Кыайтарбыт киһи аатыгар, ордук укаачылар өрүү ларэттэн, спилэтһии-хомпуустааһын баар буолуон соп диэн сэрэйэллэр. Тэрийээччи, куректэһэччи буолан турамын, хайа да укаачыларатан кульпаралаах, дьону өйдүүр буолалларыгар бадарыахэтэ.

Өссө күһүн, от үлэтэ умуруйдаҕына, тэрээһинэ кыаллыах буоллаҕына, супер-марафонтна ыҥырыам. Ол аата биир сууккэ сүүрүүтэ. Куректэһии буолар буоллаҕына баллыһыытыгын, маршрутун хайааҕа таһаартарыам.

Г. ЕГОРОВ,
сүүрүк.

ХАРАХ БААЛЫЫТА ДУУ, ТУГУЙ?

ТӨҤҮЛҮГЭ ИККИС ТӨГҮЛҮН

Спорт

Тохсунньу 16—17 күннэригэр Төҥүлүгэ мас тардыһыытыгар бииргиннээн бастыыр иккис республика II чемпионата буолан ааста. Онно 13 оройуоннан 102 спортсмен түмүстэ. Саамай элбэх күрэхтэһээччини олох-тоохтор—мэҥэлэр туруордулар, кинилэр 27-лэр. Оттон таатталар 14 киһини илдьэ кэлбиттэр. Биһигиттэн 7 киһи барыан кытынна.

Ити күнкээх эт-тирии иилэтэр, билчин бастар кинрсэтин кэлэттэн ыйааһыннарынан маннык быһаарыстылар: 56 кг ыйааһыннаахтарга В. Йөрнов (Үүс-Алдан) бас. Таата. Төҥүлүттэҕа ПТУ-га үөрэнэ сылдьар Чыппара ычата Н. Барашков иккис буолла. Үсүһү А. Яковлев (Өлүөхүмэ) ылла. Биһиги В. Боранкыт төрдүскэ тиэйэтэ 62 кг ыйааһыныгар: А. Черкашин (Мэҥэ-Хаҥалас) бастаата, П. Колодезников (Чурапчы) иккис, П. Пинокурова (Таатта) үһүс миэстэлэри ылластылар. 74 кг ыйааһыныгар билиттэн П. Саввин чемпион аатын ылары ситиста. Бу ыйааһыныгар кырдьаҕас маастар В. Николаев үһүс буолла. 82 кг П. Варламов (Үүс-Алдан) кыайталаата. Иккискэ Н. Евсеев (Бүлүү), үһүскэ С. Алексеев (Чурапчы) таҕыстылар. 82 кг үөһэ ыйааһыннаахтарга Н. Платонов (Үөһээ Бүлүү) бастаата, Биһиги Г. Барашковыт үһүс миэстэни ылла.

Мас тардыһыытыгар мүҥүр кыайыылааҕы быһаарар киирсиигэ биһигиттэн Г. Барашков киирэн күрэхтэстэ. Киниини биир дойдулаахпыт Майаҕа олорор И. Макаров туоратан соһутта. Оҥоо түмүккэ П. Варламовтыын И. Макаров көрсүбүтүгэр Үүс-Алдан кытта тулуппата.

Биллэриилэр

Саха Республикатын Үрдүкү Сэбиэтин 1992 с. ахсынньы 25 күнүгээҕи 1290Х-II №-дээх уураахтынан 1993 с. тохсунньу 1 күнүттэн хамнас алын кээмэйэ 2250 солкуобай буолла.

Российскай Федерация 1991 с. ахсынньы 7 күнүгээҕи 1998-1 №-дээх «Бииргиннээн дьоннон подоходнай налуог түһүлэн» Сокуонугар олоҕуран, Чурапчытааҕы государственнай налоговай инспекцияҕа оройуон олохтоохторун бэлиэтиилэргэр маннык тиэрдэр:

—киһилэр бастайааннай үлэлиир сирдэриттэн атын тэриилтэҕэ эбиэхсибит, предпринимательскай дьарыктан, байалларин бас билиилэрин (дьиэни, тараһы, хотону, техниканы, малы-салы, о. д. а.) арендаҕа биэрэн киллэриммит дохуоттара, автор быһыытынан ылбыт айымньы төлөбүрэ киллэрбэт:

—үөһэ ыйыллыбыт дохуоттарыгар, докумуоннарынан бигэргэтиллибит оросхуоттарыгар учуот ыһыахтаахтар уонна бу дыыл муус устар 1 күнүгэр диэри болдьохха налоговай инспекцияҕа декларация (дохуот уонна оросхуот отчуотун) туһаарыахтаахтар.

Аадырыспыт: Чурапчы с., оройуон дьаһалтата үлэлиир дьиэтин иккис мэндиэһэ. Телефоннарбыт: 21-178, 21-866, 21-281.

Налоговай инспекция.

х х х

Үөрэтэр - производственнай комбинат ньиһилиэнньэттэн рынок сыанатыттан намыһах сыанаҕа сакаастыы матырыйаалыттан маннык сакаастары ылар:

—түүлээх баргэһэ, саҕа тигиитигэр;

—этэрбэс (унты) тигиитигэр уонна уллары тыгар;

—убаҕа, таба тыһын иннигиттигэр.

Тэрилтэлэртэн уонна бииргиннээн дьонтон кэпсэтии (дуогабар) эбэтэр прейскурант быһыытынан талоон, түүлэрэ (андаатар, куобах, о. д. а. тириилэрин) тутар.

Наадыйааччылар урукку нэһилиэньэни олох дьаһах оҥолорун хааччыйар комбинат эргэ сыаҕар кэлэн, сарсыарда 9 чаастан киэһэ 5 чааска диэри кэмигэ билсэргиттэр.

Чурапчытааҕы үлэнин хааччыйыы киина.

ПОТАПОВА Александра Федоровна
өлбүтүнэн дирин кутурҕаныгарын тиэрдэллэр:
—Уолугар киин балыыһа рентгент-лаборана Григорий Степанович, сиэнигэр сүһал көмө фельдшера Лена Ивановна, кийиитигэр доруобуйа харыстабылын ветерана Мария Петровна Потаповтарга доруобуйа харыстабылын оройуоннааҕы управлениета, киин балыыһа коллектива, профкома.

Тапталлаах быраатыт, аймахпыт Хайахсыт баһынай хаһаайыстыбатын рабочайа
КУЗЬМИН Дмитрий Гаврильевич
хомолтолоохтук өлбүтүн бары табаарыстарыгар, үөлэннэхтэригэр иһитиннэрэбит.
Бииргэ төрөөбүттэрэ, аймахтара.
Кузьмин Дмитрий Гаврильевич өлбүтүнэн, бииргэ төрөөбүттэригэр, чугас аймахтарыгар кутурҕаннарын тиэрдэллэр:
—Хайахсыт сельскэй Сэбиэтэ, нэһилиэгин дьаһалтата.
—Баһынай хаһаайыстыбатын коллектива.
—Бииргэ үөрэммиттэрэ, үөлэннэхтэрэ.

Таптыыр аҕабыт, эдьиийбит, балтыбыт
БЕЗМЕНОВА Наталья Николаевна
эдэр сааһыгар уһун ыарахан ыарыыттан өлбүтүн барыга биэрэр дьиэнигэр иһитиннэрэбит.
Оҕолоро, аймахтара.

Редактор П. Н. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21-332, отделы—21-265, общий—21-505.

Учредители (соучредители) газеты «Саҥа олох»—Министерство печати и массовой информации Республики Саха (Якутия), Редакция, Местная администрация района, Районный Совет народных депутатов.
Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.
Индекс газеты 54967. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж —3962.

ЗАКАЗ № 9 Чурапчинская районная типография Мининформпечати Республики Саха (Якутия). с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а».